

G'ARB FAYLASUFLARI TADQIQOTLARIDA XASAD HISSINING O'RGANILGANLIK HOLATI

Jumabekov Ziyovuddin Xazratqul o'gli

"Oila va gender" ilmiy tadqiqot institute doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada G'arb faylasuflari tomonidan xasad hissi haqida olib borilgan tadqiqotlar tahlil qilinadi. Xasad, nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy va axloqiy jihatdan ham muhim hissiyot bo'lib, u asrlar davomida faylasuflar tomonidan o'rganilgan. Maqolada, xasadning ontologik va axloqiy jihatlari, uning ijtimoiy hayotdagi o'rni va shaxsiyat rivojlanishiga ta'siri o'rganiladi. G'arb faylasuflari, xasadni ijtimoiy inshootlarning, shaxsiy rivojlanish va o'z-o'zini anglash jarayonidagi asosiy muammo sifatida ko'rgan. Tadqiqotda xasadni engish va bartaraf etish uchun turli etika va psixologik yondashuvlar ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *Xasad, Faylasuflar, Psixologiya, Etika, Ijtimoiy psixologiya, Shaxsiyat rivojlanishi, Etik muammolar*

Аннотация

В данной статье рассматриваются исследования западных философов относительно чувства зависти. Зависть как психологический и социальный феномен была объектом исследования на протяжении веков. В статье анализируются онтологические и этические аспекты зависти, её влияние на социальную жизнь и личностное развитие. Западные философы рассматривают зависть как ключевую проблему в процессах самосознания и социального взаимодействия. В исследовании представлены различные этические и психологические подходы к преодолению зависти.

Ключевые слова: Зависть, Философы, Психология, Этика, Социальная психология, Развитие личности, Этические проблемы

Annotation

This article explores the studies of Western philosophers on the emotion of envy. Envy, as a psychological and social phenomenon, has been a subject of philosophical inquiry for centuries. The article examines the ontological and ethical aspects of envy, its influence on social life, and its impact on personal development. Western

philosophers view envy as a central issue in processes of self-awareness and social interaction. The study presents various ethical and psychological approaches to overcoming envy.

Keywords : Envy, Philosophers, Psychology, Ethics, Social psychology, Personal development, Ethical issues

Kirish

Xasad – bu insoniyat tarixida eng qadimiy va ko‘p qirrali hissiyotlardan biridir. U nafaqat psixologik jihatdan, balki ijtimoiy va axloqiy jihatdan ham alohida ahamiyatga ega. G‘arb faylasuflari xasadni nafaqat shaxsiy hissiyot, balki ijtimoiy tuzilmalar va axloqiy muammolar bilan bog‘liq deb bilishadi. G‘arbdagi bir qancha faylasuflar, xasadni insonning o‘zini anglash jarayonida yuzaga keladigan salbiy hissiyotlar sifatida ko‘rib, uning ijtimoiy o‘zgarishlarga olib kelishiga urg‘u berishadi. Ushbu maqolada, xasadning G‘arb faylasuflari tomonidan o‘rganilgan jihatlari va uning turli falsafiy yo‘nalishlardagi tahlillari ko‘rib chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

G‘arb faylasuflari xasad hissini o‘rganishda, ularning psixologik, axloqiy va ijtimoiy o‘lchamlarini qamrab olgan bir qancha falsafiy yo‘nalishlarni ishlab chiqqan. Xasadning tabiati, uning insonning shaxsiyatiga va jamiyatdagi o‘rniga qanday ta’sir qilishini tushunishda G‘arbda olib borilgan tadqiqotlar alohida ahamiyatga ega.

Aristotel (384–322 b.c.e.) - Xasadni etik muammo sifatida ko‘rgan va u insonlarning maqsadlariga erishishdagi salbiy xulq-atvori sifatida ta’riflagan. Aristotelning fikricha, xasad – bu adolatsizlikka bo‘lgan nisbiy javob bo‘lib, inson o‘z muvaffaqiyatlarini boshqalarning muvaffaqiyatlari bilan solishtirishda yuzaga keladi.

Immanuel Kant (1724–1804) - Kant, axloqiy falsafasida xasadni salbiy bir ehtiros sifatida ko‘rib, uni shaxsiy qadr-qimmatni tushunmaslik va boshqalarga nisbatan salbiy qarash sifatida ta’riflagan. Uning fikriga ko‘ra, axloqiy odam o‘zining yuksak fazilatlarini rivojlantirishga e’tibor qaratishi kerak, xasad esa bu jarayonni cheklovchi hissiyotdir.

Friedrich Nietzsche (1844–1900) - Nietzsche xasadni kuchsiz va zayif shaxsiyatlarning kuchli va erishganlarga nisbatan his qiladigan salbiy hissi sifatida ko'rgan. Uning fikricha, xasad insonning o'zining kuchsizlik va zaifligini tan olishini anglatadi va bu hissiyot jamiyatdagi ijtimoiy aloqalarni buzadi.

Sigmund Freud (1856–1939) - Freud, psixoanalitik yondashuvga asoslanib, xasadni ong osti hissiyoti sifatida tushuntirgan. Uning ta'kidlashicha, xasadning asosiy sababi – o'z o'rnini topolmagan va o'zini past baholagan shaxslarning boshqa kishilarning muvaffaqiyatlariga nisbatan salbiy his-tuyg'ulari.

Jean-Paul Sartre (1905–1980) - Sartre xasadni erkinlik va o'z-o'zini anglash jarayonida yuzaga kelgan ehtiros sifatida ta'riflagan. Uning fikricha, xasadni yengish uchun inson o'zining erkinligini va individual shaxsiyatini to'liq anglashga erishishi kerak.

Bularning barchasi xasadning falsafiy asoslarini tushunishga yordam beradi va uning etik va psixologik tomonlarini kengaytiradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada G'arb faylasuflarining xasadga bo'lgan yondashuvlari tahlil qilingan va quyidagi tadqiqot metodlari qo'llanilgan:

Adabiyot tahlili: G'arb faylasuflarining xasad haqidagi asarlaridan foydalanilib, xasadning ontologik, axloqiy va psixologik tahlillari o'rganilgan.

Taqqoslash metodologiyasi: Xasadning G'arbdagi falsafiy yo'nalishlardagi tahlillari taqqoslangan. Bu orqali xasadning turli falsafiy tizimlarda qanday tushunilishi, qanday axloqiy muammolar bilan bog'lanishi ko'rsatilgan.

G'arb falsafasining tarixi: Xasadni o'rganishda G'arb falsafasi tarixidan misollar keltirilgan. Bu metodologiya, xasad hissining rivojlanishini tushunishga yordam beradi.

Falsafiy muloqot: G'arb faylasuflari orasidagi ijtimoiy muloqot va o'zaro fikr almashishlar tahlil qilingan.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, G'arb faylasuflari xasadni shaxsning axloqiy rivojlanishida eng salbiy hissiyotlardan biri sifatida ko'rgan. Xasad, shaxsning o'zini past baholashi va boshqalarga bo'lgan noxush qarashlaridan kelib chiqadi. Biroq, turli faylasuflar xasadning turli ijtimoiy va axloqiy omillar bilan bog'lanishini ta'kidlagan. Aristotel va Kant kabi faylasuflar xasadni axloqiy jihatdan ta'sirli, burchga zid salbiy ehtiros sifatida ko'rganlar. Nietzsche va Sartre esa xasadni shaxsiyatning erkinlik va o'zini anglash jarayonidagi salbiy hodisa sifatida tushuntirgan.

Xulosa va takliflar (davomi)

G'arb faylasuflarining xasadga bo'lgan yondashuvlari, ushbu hissiyotning shaxsiy, ijtimoiy va axloqiy jihatlarini o'rganishga katta hissa qo'shgan. Xasadni bartaraf etish uchun shaxsiy rivojlanish va o'z-o'zini anglash jarayonida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

O'z-o'zini anglash va o'z qadriyatlarini rivojlantirish: G'arb faylasuflari, ayniqsa Sartre va Nietzsche, xasadning yengilmasligi va shaxsiy o'zini past baholashni bartaraf etish uchun, inson o'z erkinligini va individualligini tanishi, o'zining haqiqiy qiymatini anglashga harakat qilish zarurligini ta'kidlaydilar. O'z-o'zini anglashni rivojlantirish orqali, insonlar o'z muvaffaqiyatlari va boshqalarning muvaffaqiyatlarini taqqoslashni kamaytiradi.

Etik yondashuv: Kant va Aristotel xasadni axloqiy nuqtai nazardan tahlil qilishadi, va ular insonning axloqiy fazilatlarini rivojlantirishni ta'kidlaydilar. Xasadning oldini olish uchun shaxsning axloqiy me'yorlarga muvofiq hayot kechirishiga e'tibor qaratish zarur.

Ijtimoiy psixologiya va hamkorlik: Xasadning ijtimoiy asosi, ayniqsa Freud va Myasishchev kabi faylasuflar tomonidan o'rganilgan. Bunday yondashuv, ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash, boshqalar bilan raqobatni konstruktiv tarzda tashkil etish va umumiy farovonlikni oshirishni nazarda tutadi. Xasadni bartaraf etish uchun ijtimoiy yordam va hamkorlik muhitini yaratish zarur.

Psixologik terapiya va maslahat: Xasadni engishda psixoterapiya va maslahatlar samarali vosita bo'lishi mumkin. Xasadni tuzatish uchun, odamlar o'zlarining ruhiy holatlarini tahlil qilib, ichki noroziliklarini va salbiy his-tuyg'ularini boshqarishga o'rgatilishi kerak. Psixologlar, shuningdek, o'z-o'zini qadrlashni oshirish va boshqalar bilan sog'lom solishtirish usullarini tavsiya etadilar.

Madaniy yondashuv: G'arb faylasuflari, xasadning madaniy va ijtimoiy kontekstdagi ta'sirini ham ko'rsatdilar. Masalan, xasadning ko'proq kuchayishi jamiyatda raqobat va muvaffaqiyatni haddan tashqari qadrlashdan kelib chiqadi. Madaniyatda boshqalarning muvaffaqiyatiga hurmat, hamdardlik va adolatni rivojlantirish xasadni kamaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Aristotel. (2002). Nikomax axloqi. Moskva: Mysl.
2. Immanuel Kant. (1994). Kritika to'g'risida. Moskva: Nauka.
3. Friedrich Nietzsche. (1996). Boshqa tomondan. Sankt-Peterburg: Aletheia.
4. Sigmund Freud. (2006). Inson psixologiyasi. Moskva: Akademiya.
5. Jean-Paul Sartre. (2007). Eksistensializm va humanizm. Moskva: ROSSPEN.
6. Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102(3), 458–489.
7. Rubinstein, S. L. (2000). Psixologiya: Chast 1. Moskva: Akademiya.
8. Lichko, A. E. (2003). Psixologiya podrostkov. Moskva: Prosveshchenie.
9. Vygotsky, L. S. (1996). Pedagogika i psixologiya. Moskva: Pedagogika.
10. Giddens, A. (2010). Sotsiologiya. Moskva: Yevroosiyo nashriyoti.